

7.10.2015

Dnro 3774/4/14

Ratkaisija: Oikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Esittelijäneuvos Kaija Tanttinen-Laakkonen

SUUN TERVEYDENHUOLLON TUTKIMUSVÄLIN YKSILÖLLINEN MÄÄRITTELY

1 KANTELU

Kantelija arvosteli 5.9.2015 päivätyssä kirjeessään Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden suun terveydenhuollon menettelyä hammaslääkärin tutkimukseen pääsyn viipymisessä.

Kantelijan kertoman mukaan hän oli ollut tyytyväinen siihen, että hänelle oli tehty hammaslääkärin tutkimus kahden vuoden välein. Hän moitti sitä, että käytyään viimeksi hammaslääkärin tutkimuksessa 25.1.2011 hänen tutkimusvälikseen muutettiin kolme vuotta hänen mielipidettään kysymättä. Hän kertoi yrittäneensä varata vastaanottoaikaa ennen kuin kaksi vuotta oli kulunut, jolloin hänelle ilmoitettiin, että tarkastusväli oli kolme vuotta, eikä hänelle annettu vastaanottoaikaa. Kantelija kertoi yrittäneensä jälleen varata tuloksetta aikaa, kun edellisestä tarkastuksesta oli kulunut kaksi ja puoli vuotta. Kantelijan kertoman mukaan hän pääsi vihdoinkin jonoon soittaessaan ajanvaraukseen 18.3.2014. Hän tiedusteli asiaa uudelleen 5.9.2014, koska hän ei ollut vielä saanut vastaanottoaikaa, ja edellisestä hoitokäynnistä oli kulunut jo kolme ja puoli vuotta. Kantelijan mielestä on käsittämätöntä, että hänelle ei annettu uutta aikaa ennen kuin kolmen vuoden määräaika oli kulunut, koska kolmen vuoden tarkastusväli ei voi toteutua, jos vasta kolmen vuoden kuluttua pääsee jonoon. Kantelija ihmetteli, miksi hänen tarkastusvälinsä käytännössä muuttui kahdesta vuodesta lähes neljään vuoteen.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumat

Potilasasiakirjoista ilmenee, että kantelijalle oli tehty suun ja hampaiston perustutkimus 7.1.2005. Hänellä todetut kariekset paikattiin, eikä hammaskiveä todettu. Hän sai kotihoidon ohjausta ja hänen riskiluokakseen määriteltiin ”kevyt riski”. Seuraava tutkimus tehtiin 13.4.2007, jolloin hänellä oli vähäistä hoidon tarvetta. Kariesluokaksi määriteltiin ”terve” ja tutkimusväliksi 24 kuukautta. Tutkimuksessa 22.8.2008 havaittiin paikkauksen tarvetta ja vähäistä hammaskiveä. Kariesryhmäksi määriteltiin ”kevyt riski”. Hoidon tarpeen arvioinnissa 30.8.2010 todettiin kiireetön hoidon tarve. Seuraava tutkimus tehtiin 25.1.2011, jolloin poistettiin vähäinen hammaskivi, ja etuhammastäyte uusittiin. Kariesryhmäksi määriteltiin ”terve”. Seuraavaksi tutkimusajankohdaksi määriteltiin helmikuu 2014.

Kantelija soitti suun terveydenhuollon ajanvaraukseen kahden vuoden kuluttua 18.2.2013, koska paikka oli ehkä irronnut. Hän sai ajan ostopalveluhammaslääkärille 18.3.2013, mutta tuolloin ei todettu paikan irronneen. Kantelija oli todennut haluavansa hammaslääkärin tutkimusta, jota ostopalveluhammaslääkäri ei tehnyt. Kantelija otti yhteyttä ajanvaraukseen ja

hänet asetettiin kiireettömän hoidon jonoon 18.3.2014. Hänelle tehtiin suun terveydentilan tutkimus 30.10.2014.

3.2

Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden lausunto ja selvitys

Vs. johtajahammaslääkäri toteaa selvityksessään, että Helsingin suun terveydenhuollossa ei ole käytössä järjestelmää, jonka avulla kokonaishoidossa käyneelle aikuispotilaalle lähetettäisiin automaattisesti pyyntö varata tutkimusaika. Tutkimusajan joutuu varaamaan itse, ja sitä joutuu tavallisesti odottamaan noin kuusi kuukautta yhteydenotosta. Vs. johtajahammaslääkäriin mukaan kesän ja syksyn aikana vuonna 2014 odotusaika pitkittyi suun terveydenhuollossa jonkin verran yli kuuden kuukauden, mikä johtui ennakoitua suuremmasta aikuisten kiireettömän hammashoidon kysynnästä.

Sosiaali- ja terveystieteiden lausunnon mukaan Helsingissä hammashoidon kysyntään on muun muassa vastattu lisäämällä suun terveydenhuollon henkilöstön mahdollisuuksia tehdä lisätyötä ja ottamalla käyttöön uusia palveluseleitä. Lausunnon mukaan Helsingin suun terveydenhuollossa ollaan tietoisia terveydenhuoltolaissa säädetyistä kiireettömään hoitoon pääsyä koskevista määräajoista, joiden rajoissa hoitoon pääsy pyritään jatkuvasti turvaamaan. Määräajan ylityksiin reagoidaan nopeasti, jotta hoitoon pääsy voitaisiin turvata säädetyissä määräajoissa.

Vs. johtajahammaslääkäriin mukaan ostopalvelusopimukseen ei ole kuulunut suun terveydentilan perustutkimus. Terveystieteidenhammaslääkäri määrittelee tutkimuksen yhteydessä tai laajan hoitokokonaisuuden päätteeksi, mikä on kunkin potilaan kohdalla sopiva seuraavan tutkimuksen ajankohta ja kertoo sen potilaalle. Hammaslääkärillä on päätöksentekonsa apuna potilaan aikaisempi hoitohistoria ja sen hetkinen hoidon tarve. Kantelijalle 25.1.2011 tehdyssä tutkimuksessa hänen kariesriskinsä määriteltiin luokkaan "terve", eikä hänellä todettu kiinnityskudossairautta, vaan ainoastaan vähäistä pinnallista hammaskiveä, joka poistettiin tutkimuskäynnillä. Seuraavan tutkimuksen ajankohdaksi määriteltiin tuolloin helmikuu 2014 (tutkimusväli noin kolme vuotta).

3.3

Keskeiset oikeusohjeet

Suomen perustuslakit

Perustuslain 19 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan on turvattava, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään, jokaiselle riittävät terveystieteiden palvelut ja edistettävä väestön terveyttä.

Perustuslain 22 §:n mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen.

Terveydenhuoltolaki

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 4 §:ssä säädetään terveydenhuollon toimintaedellytyksistä.

Kunnan on osoitettava riittävästi voimavaroja kunnan peruspalvelujen valtionosuuden perusteena olevaan terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen sekä terveydenhuollon palveluihin. Terveydenhuollon toimeenpanoon kuuluvia tehtäviä varten kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän käytettävissä on oltava riittävästi terveydenhuollon ammattihenkilöitä (1 mom.).

Toimintayksikön johtamisessa on oltava moniammatillista asiantuntemusta, joka tukee laadukkaan ja turvallisen hoidon kokonaisuutta, eri ammattiryhmien yhteistyötä sekä hoito- ja toimintatapojen kehittämistä (2 mom.).

Kunnan tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymän terveydenhuollosta vastaavan henkilöstön rakenteen ja määrän on vastattava alueen väestön terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen sekä terveydenhuollon palvelujen tarvetta (3 mom.).

Terveydenhuoltoa varten kunnalla tai sairaanhoitopiirin kuntayhtymällä on oltava käytettävissään asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet (4 mom.).

Terveydenhuoltolain 26 §:ssä säädetään suun terveydenhuollon järjestämisvelvollisuudesta.

Kunnan on järjestettävä asukkailleen suun terveydenhuollon palvelut. Hoidon jaksottaiselle toteutukselle on oltava hammaslääketieteelliset perusteet. Suun terveydenhuollon palveluihin sisältyvät: 1) väestön suun terveyden edistäminen ja seuranta; 2) terveysneuvonta ja terveystarkastukset; 3) suun sairauksien tutkimus ja ehkäisy sekä hoito; 4) potilaan erityisen tuen ja tutkimusten tarpeen varhainen tunnistaminen sekä potilaan hoito ja tarvittaessa jatkotutkimuksiin ja -hoitoon ohjaaminen (1 mom.).

Kunnan perusterveydenhuollon on suun terveydenhuoltoa järjestäessään toimittava yhteistyössä erikoissairaanhoidon, muun terveydenhuollon sekä sosiaalihuollon henkilöstön kanssa (2 mom.).

Terveydenhuoltolain 51 §:ssä säädetään perusterveydenhuollon kiireettömään hoitoon pääsystä.

Kunnan on järjestettävä toimintansa siten, että potilas voi saada arkipäivisin virka-aikana välittömästi yhteyden terveyskeskukseen tai muuhun terveydenhuollon toimintayksikköön. Terveydenhuollon ammattihenkilön on tehtävä hoidon tarpeen arviointi viimeistään kolmantena arkipäivänä siitä, kun potilas otti yhteyden terveyskeskukseen, jollei arviota ole voitu tehdä ensimmäisen yhteydenoton aikana. Perusterveydenhuollon yhteydessä toteutettavassa erikoissairaanhoidossa hoidon tarpeen arviointi on aloitettava kolmen viikon kuluessa siitä, kun lähete on saapunut toimintayksikköön (1 mom.).

Hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä lääketieteellisesti tai hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu hoito on järjestettävä potilaan terveydentila ja sairauden ennakoitavissa oleva kehitys huomioon ottaen kohtuullisessa ajassa, kuitenkin kolmessa kuukaudessa siitä, kun hoidon tarve on arvioitu. Tämä kolmen kuukauden enimmäisaika voidaan ylittää suun terveydenhuollossa ja perusterveydenhuollon yhteydessä toteutettavassa erikoissairaanhoidossa enintään kolmella kuukaudella, jos lääketieteellisistä, hoidollisista tai muista vastaavista perustelluista syistä hoidon antamista voidaan lykätä potilaan terveydentilan vaarantumatta (2 mom.).

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta

Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annetun lain (733/1992, STVOL) 3 §:n mukaan kunnan on osoitettava voimavaroja valtionosuuden perusteena olevaan sosiaali- ja terveydenhuoltoon.

STVOL:n 4 §:n mukaan kunta voi järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon alaan kuuluvat tehtävät: 1) hoitamalla toiminnan itse; 2) sopimuksin yhdessä muun kunnan tai muiden kuntien kanssa; 3) olemalla jäsenenä toimintaa hoitavassa kuntayhtymässä; 4) hankkimalla palveluja valtiolta, toiselta kunnalta, kuntayhtymältä tai muulta julkiselta taikka yksityiseltä palvelujen tuottajalta; taikka 5) antamalla palvelunkäyttäjälle palvelusetelin, jolla kunta sitoutuu

maksamaan palvelun käyttäjän kunnan hyväksymältä yksityiseltä palvelujen tuottajalta hankkimat palvelut kunnan päätöksellä asetettuun setelin arvoon asti (1 mom.).

Mitä 1 momentin 4 kohdassa säädetään kunnasta, sovelletaan myös tässä laissa tarkoitettua toimintaa hoitavaan kuntayhtymään (2 mom.).

Hankittaessa palveluja 1 momentin 4 ja 5 kohdassa tarkoitettulta yksityiseltä palvelujen tuottajalta kunnan tai kuntayhtymän on varmistuttava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta (3 mom.).

Potilaslaki

Potilaan asemasta ja oikeudesta annetun lain (785/1992, potilaslaki) 3 §:n mukaan potilaalla on oikeus hänen terveydentilansa edellyttämään laadultaan hyvään terveyden- ja sairaanhoitoon.

Potilaslain 4 §:n 1 momentin mukaan potilaalle on ilmoitettava hoitoon pääsyn ajankohta. Jos ilmoitettu ajankohta muuttuu, on uusi ajankohta ja muutoksen syy ilmoitettava potilaalle välittömästi.

Ammattihenkilölaki

Terveydenhuollon ammattihenkilöistä annetun lain (559/1994, ammattihenkilölaki) 15 §:n mukaan terveydenhuollon ammattihenkilön ammattitoiminnan päämääränä on terveyden ylläpitäminen ja edistäminen, sairauksien ehkäiseminen sekä sairaiden parantaminen ja heidän kärsimystensä lievittäminen. Terveydenhuollon ammattihenkilön on ammattitoiminnassaan sovellettava yleisesti hyväksytyjä ja kokemusperäisiä perusteltuja menettelytapoja koulutuksensa mukaisesti, jota hänen on pyrittävä jatkuvasti täydentämään. Ammattitoiminnassaan terveydenhuollon ammattihenkilön tulee tasapuolisesti ottaa huomioon ammattitoiminnasta potilaalle koitua hyöty ja sen mahdolliset haitat (1 mom.). Terveydenhuollon ammattihenkilöllä on velvollisuus ottaa huomioon, mitä potilaan oikeuksista säädetään (2 mom.).

Ammattihenkilölain 22 §:n mukaan laillistettu hammaslääkäri päättää potilaan hammaslääketieteellisestä tutkimuksesta, taudinmäärittämisestä ja siihen liittyvästä hoidosta.

Yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet

Sosiaali- ja terveysministeriö on vuonna 2010 laatinut yhtenäiset kiireettömän hoidon perusteet (STM selvityksiä 2010:31). Perusteiden mukaan suun terveydenhuollossa kiireettömän hoidon tarpeen arvioinnissa huomioidaan potilaan oireet, niiden kesto ja muut potilaan ongelmaan liittyvät asiat, yleinen terveydentila sekä hoitokertomuksesta ilmenevät aikaisemmat hoitotiedot. Hoito järjestetään kuuden kuukauden kuluessa seuraaville potilaille:

- Uusille oireettomille potilaille, joilla ei ole aikaisempia hoitotietoja tai edellisestä hoitokerrasta on useampia vuosia (3-5 vuotta), annetaan aika hammaslääkärin tutkimukseen. Hoitosuunnitelman ja työnjaon perusteella potilas voidaan ohjata myös suuhygienistille hoidon kuluessa.
- Edellisen hoitajakson päätteeksi on sovittu tutkimus, joka liittyy sairauden etenemisen seuraamiseen. Hammaslääkärin tutkimuksen ja hoitosuunnitelman mukaisesti osa potilaista voidaan ohjata sovitun työnjaon mukaisesti suuhygienistille tai hammashoitajalle.

3.4

Oikeudellinen arviointi

Valvira katsoo, että kantelijan aikaisemman hoitohistorian ja vähäisen hoidon tarpeen perusteella hammaslääkärillä oli vuonna 2011 lääketieteelliset perusteet sille, että kantelijan yksilöllinen tutkimusväli määritettiin kolmeksi vuodeksi. Häntä neuvottiin ottamaan itse yhteyttä suun terveydenhuollon ajanvaraukseen noin kolmen vuoden kuluttua seuraavan tutkimuksen tekemiseksi. Valviran lausunnon perusteella totean, että kantelijan suun terveydenhuollon yksilöllisen tutkimusvälin määrittely oli asianmukaista.

Asiakirjoista käytettävissä olevan selvityksen mukaan kantelija otti yhteyttä Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden suun terveydenhuollon ajanvaraukseen 18.3.2014, jolloin hänet asetettiin kiireettömään hoidon jonoon. Hän pääsi suun terveydentilan tutkimukseen 30.10.2014. Kantelijan hoitoon pääsy siis toteutui vasta noin seitsemän ja puolen kuukauden kuluttua siitä, kun hän oli ottanut yhteyttä suun terveydenhuoltoon, kun edellisestä hoidosta oli kulunut kolme vuotta.

Totean, että terveydenhuoltolain 51 §:n 2 momentin mukaan kantelijalle olisi tullut järjestää 18.3.2014 tapahtuneen hoidon tarpeen arvioinnin yhteydessä hammaslääketieteellisesti tarpeelliseksi todettu hoito viimeistään 18.9.2014 mennessä, jos lääketieteellisistä, hoidollisista tai muista vastaavista perustelluista syistä hoidon antamista voitiin lykätä kantelijan terveydentilan vaarantumatta. Korostan sitä, että terveydenhuoltolaissa säädetty kiireettömään suun terveydenhuoltoon pääsyn määräaika on enimmäisaika, jossa potilaan tulee viimeistään päästä hoitoon. Potilaan tulee päästä hoitoon jo tätä enimmäismääräaikaa aikaisemmin, jos hänen hoidon tarpeensa ja sen kiireellisyys sitä edellyttävät.

Totean, että kantelijalle olisi myös tullut potilaslain 4 §:n mukaan ilmoittaa hoitoon pääsyn ajankohta. Potilasta ei voida jättää odottamaan hoitoon pääsyä epämääräiseksi ajaksi (HE 77/2004 vp).

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.4 esittämäni käsityksen lakisääteisten velvollisuuksien laiminlyönneistä Helsingin sosiaali- ja terveystieteiden tietoon. Tässä tarkoituksessa lähetän sille jäljennöksen tästä päätöksestäni.